

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»**

ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(17 жовтня 2019 року)**

№54

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
**«ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

17 жовтня 2019 року

Вип. 54

Збірник наукових праць

Переяслав-Хмельницький – 2019

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті здійснено аналіз сучасного стану релігійного туризму України, його культурологічна значимість в розвитку особистості, визначені пріоритетні напрямки використання релігійно-туристичних ресурсів задля заохочення широких соціальних верств населення до подорожування територією нашої країни.

Ключові слова: релігійний туризм, «туристська свобода», релігійно-туристичні об'єкти, релігійне просвітництво.

The article deals with the analysis of the current state of religious tourism in Ukraine, its cultural significance for the personal growth, the development of priority directions of religious tourist attractions for the purpose of encouraging broad social segments of the society to explore the territory of our country.

Key words: religious tourism, «travel freedom», religious–tourist objects, religious education.

Постановка проблеми. Релігійно-туристичні ресурси України мають всі підґрунтя для того, щоб зацікавити широке коло подорожуючих та бути успішно популяризованими. Дослідження цієї теми допоможе перетворити «маловідому» у туристичному ракурсі Україну в «арену» для розгортання туристичної індустрії.

Аналіз досліджень. Дослідженням релігійного туризму в аспекті розвитку його культурологічної складової займаються такі науковці: Панченко С.А. [7], Ковальчук А. [5], Манько А. [4], Сухина І. [9] та ін.

Мета статті полягає в дослідженні культуротворчого впливу релігійного туризму на людську особистість.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), «релігійний туризм» – це вид діяльності, пов'язаний з наданням послуг і задоволенням потреб туристів, що прямують до святих місць і релігійних центрів, які знаходяться за межами звичайного для них середовища. Під час релігійної подорожі метою туриста є сприйняття об'єкту культового поклоніння [6, с. 87]. З давніх часів здійснювалися відомі паломницькі мандрівки, релігійні переконання спонукали долати довгий шлях до святинь [8]. Релігійний туризм на відміну від звичайної туристичної подорожі ще більш багатогранний і місткий. Адже в процесі здійснення поїздки релігійного характеру мандрівники мають на меті довершити, вдосконалити власні духовні практики з метою досягнення особистісної цілісності.

Релігійний туризм у країнах колишнього соціалістичного простору почав розвиватись порівняно недавно, але став невід'ємною складовою індустрії туризму в цілому. Закономірним наслідком тривалого панування в суспільстві антирелігійної пропаганди стала посилена увага до тих явищ, які довгий час перебували під заборонаю [2, с. 3]. В Україні поряд з 5285 архітектурно-історичними, природними та індустріальними пам'ятками налічується 1916 храмів. Тобто храми складають 27% усіх позначених пам'яток країни, що неодноразово підкреслює перспективність їх використання як релігійно-туристичних об'єктів. Серед 1916 позначених храмів є 142 собори, 1298 церков, 255 костелів, 156 монастирів, 57 синагог, 14 мечетей, 26 святих місць, 2 паломницьких місця [8].

Маючи функціональний характер, багато релігійних пам'яток одночасно є досягненнями світової культури, адже у їхній споруді брали участь геніальні архітектори, художники, майстри живопису, іконописці, композитори. П. Флоренський стверджував, що релігія й культура споріднені за духом, оскільки сутність релігії (як і культури) – це поєднання смислу

й дійсності (що реалізується за допомогою цінності). Власне, через символізм, тотемізм, міфологію і фольклор релігія стала невід’ємною частиною культури [9, с. 9].

Релігія створила величезний вплив на розвиток всіх видів мистецтва, а, отже, культури взагалі. Важливу культуротворчу роль відіграє іконопис, в тому числі народний, де органічно поєднуються життєвість реального світу і поезія фольклору, народних вірувань та обрядів. Художники через релігійну основу створювали найвизначніші твори, в яких розкривали вічні людські питання. Релігія вплинула неабияким чином на розвиток музики. Релігійні сюжети послужили основою для створення багатьох творів світської музики: оперної і симфонічної, тому церква була головним центром музичного професіоналізму.

Необхідно зазначити, що релігійний туризм має такий культурологічний потенціал, завдяки якому здійснює вплив на формування ціннісно-смыслового об’єкту людської особистості. Успішність такої комунікації зростає, якщо турист внутрішньо готовий сприйняти високу духовну цінність, має на меті власне духовне та культурне збагачення, яке здійснюється при його зустрічі з релігійною пам’яткою. Така готовність формується не тільки в мікросоціумі, який оточує туриста, а й в основному під час здійснення подорожі, яка психологічно готує людську особистість до сприйняття нового, незвіданого [3, с. 6]. Ф. Лазарев, характеризуючи світ культури відзначає, що “сама культура, а не соціум, є споконвічним простором вираження людського в людині”.

Аналізуючи динаміку туристичних подорожей, можна переконатися в тому, що вона змінюється у напрямку зростання комунікативних, духовних, культурних пошуків, тобто потреб саморозвитку і самореалізації особистості. Невід’ємною складовою ціннісних орієнтацій особистості, як стверджує В. Пазенок, є «туристська свобода» і свобода особистості загалом. Головними об’єктами туризму стають не маршрути, засоби розміщення, туристичні агенції, а запити й потреби особистості, що подорожує, світ її інтересів, бажань, прагнень, ціннісних орієнтирів, насамперед, такого із них, як свобода. Важливим є те, що центром пізнання в релігійному туризмі є сама людина, її духовні якості – свобода, гідність, честь тощо. Подорожуючи, людина постійно виходить за межі звичного і відомого, зустрічається з представниками інших народів, культур. Тобто свобода в релігійному туризмі розкривається через різновиди людської активності [7, с. 105-108].

Слід зазначити, що в рамках туристичних поїздок часто релігійні екскурсії поєднуються з пошуком тихого місця для відпочинку, що зумовлює комбінування природних і культурних пам’яток з релігійними об’єктами. Такі поїздки необхідно відрізнити від суто просвітницьких історико-культурних подорожей, які розглядають релігійні об’єкти і традиції як елементи мистецтва, а не святині, що вимагають побожного ставлення до них. Тим самим, одна з цілей сучасного релігійного туризму – це релігійне просвітництво [7, с. 112-114].

Сучасна подорож за релігійною тематикою може включати в себе елементи таких туристичних напрямків, як: культові, пізнавально-екскурсійні, ритуально-меморіальні, ностальгійно-сентиментальні, лікувально-оздоровчі, весільно-шлюбні та деякі інші видів турів (див. табл. 1) [4, с. 5]. Окремим сучасним феноменом, пов’язаним з релігійним туризмом, є «релігійно-філософське краєзнавство». Воно виступає гібридним різновидом культурного і релігійного туризму, позаяк пов’язане з відвідуванням місць життя і творчого служіння видатних релігійних діячів, і, водночас, з вивченням історико-культурних центрів нашого народу [7, с. 113].

Таблиця 1.

Напрямки розвитку релігійно-туристичних об’єктів [4, с.5]

<i>Тур чи подорож</i>	<i>Сутність туру чи подорожі</i>	<i>Залучені релігійно-туристичні об’єкти</i>
<i>Культові тури</i>	Поклоніння пам’яті своїх кумирів: політичних діячів, співаків, поетів, спортсменів тощо	Могили, мавзолеї, пам’ятники тощо. Наприклад: могила Т.Г. Шевченка в Каневі, мавзолей Потоцьких в Печері

<i>Ритуальні тури</i>	Поїздки, зокрема для ветеранів, на могили (зокрема, воїнів), місця боїв та бойової слави, участь у церемоніях, обрядах	Релігійні обряди; участь священнослужителів; могили, меморіали тощо; Наприклад: цвинтар «Кальварія» в Ужгороді
<i>Меморіальні тури</i>		
<i>Релігійно-філософське краєзнавство</i>	Відвідування місць народження і життя релігійних діячів	Культові будівлі; релігійні обряди; могили та ін. Наприклад: відвідування міста, де народився Климентій Шептицький, могил загиблих солдат
<i>Сентиментальні тури</i>	Відвідування рідних та їхніх могил	
<i>Пізнавальні тури</i>	Відвідування об'єктів зі значною культурно-пізнавальною цінністю	Храми, монастирі, сакральні й тафальні ландшафти; культові речі; релігійні обряди; священнослужителі та ін. Наприклад: відвідування місць святкування релігійних свят
<i>Екскурсійні тури</i>		
<i>Шлюбні тури</i>	Пошуки супутника життя	Релігійні обряди; участь священнослужителів; культові будівлі тощо. Наприклад: одруження за українськими весільними традиціями
<i>Весільні тури</i>	Здійснення церемонії одруження і проведення медового місяця	
<i>Лікувальні тури</i>	Відвідування курортів, оздоровчих закладів для поліпшення фізичного і духовного самопочуття	Духовні практики, медитації, вправи; релігійні обряди; участь священнослужителів та ін.
<i>Оздоровчі тури</i>		
<i>Етнографічні тури</i>	Відвідування малих народів/етносів для пізнання їхнього життя і побуту	Культові будівлі й речі; релігійні обряди тощо. Наприклад: відвідування Струківської церкви на Гуцульщині
<i>Екзотичні тури</i>	Все, що незвичне й екзотичне, пов'язане із релігійною Сферою	Наприклад, проживання у монастирях (не для духовності, а заради цікавості) та ін.

Завдяки такому різноплановому переліку перспективних напрямків використання релігійно-туристичних об'єктів є можливість урізноманітнення мотиваційних намірів туристів, що сприятиме заохоченню широкої туристської аудиторії до подорожей країною. Адже, як підкреслив дослідник релігійного туризму В. Якунін, якраз належне знання і розуміння мотиваційних аспектів релігійного подорожування можуть стати «запорукою успішного просування і поширення даного туристичного напрямку» [7, с. 116]. Орієнтуючись на велику кількість релігійних об'єктів України, також можна визначити і популяризувати важливість їхнього збереження. До прикладу, поєднання огляду релігійних пам'яток з трекінгом в горах, що призведе до глибшого усвідомлення значення поняття «збереження» природної і культурної спадщини краю і, власне, країни в цілому. Особливо цінним у створенні такого виду відпочинку являється заохочення туристів молодого віку, адже активний відпочинок на сьогоднішній день характеризується зростанням попиту серед молоді. Не менш привабливим є поєднання релігійних об'єктів з організацією весільних святкувань. До прикладу, популярним туристичним напрямком є подорожі до екзотичних країн з метою шлюбу. Такий попит є цілком обґрунтованим, адже поряд з високими темпами

урбанізації виникає відповідна необхідність у пошуку незвичного місця для відпочинку, особливо для такого важливого свята як весілля. Для жителів великих міст буде привабливою ідея проведення весільного святкування у колоритному, традиційно різноманітному українському невеликому місті або селі задля зустрічі з національною спадщиною, духовного та релігійного збагачення.

Висновки. Релігійний туризм завдяки своїй багатогранності є основоположною складовою туристичної індустрії. Цей вид туризму, на нашу думку, має значний культурологічний вплив, адже релігійні об'єкти містять вагомий мистецький потенціал і не можуть залишити туриста байдужим, а отже впливають на його емоційно-духовний світ. Зважаючи на сучасну динаміку розвитку туристичних подорожей, серед мотивів подорожуючих стає переважаючим саме задоволення почуття свободи особистості. І, є важливим те, що саме центром пізнання свободи особистості, у нашому випадку, стає релігійний туризм.

Перспективним є комбінування подорожей за релігійною тематикою з різними видами туризму. Отже, завдяки диференціації релігійних туристичних напрямків можливо досягти успішної популяризації релігійного виду туризму.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Божук Т.І. Формування релігійно-туристичної індустрії / Т. І. Божук // Географія та туризм. – 2011. – Вип. 14. – С. 132-136. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2011_14_26
2. Бордун О. Ю. Теоретичні та прикладні засади дослідження паломницьких потоків України / О. Ю. Бордун. // Географія та туризм. – 2012. – Вип. 23. – С.73-81.
3. Зеленюк Ю. О. Релігійний туризм як засіб виховання людської особистості / Ю. О. Зеленюк. // Наукові записки. Серія “Психологія і педагогіка”. – 2013. – №23. – С. 88-95.
4. Ковальчук А. Організатори паломництва та релігійного туризму / А. Ковальчук, А. Манько. // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2013. – Вип. 42. – С. 170-178.
5. Ковальчук А. Релігійний туризм в Україні : [навч. посібник] / А. Ковальчук, Д. Каднічанський, М. Рутинський [та ін.]. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 420 с.
6. Ковальчук А. Формування понятійно-термінологічного апарату релігійного туризму і паломництва / А. Ковальчук // Вісник Львів. ун-ту. Сер. міжнар. відносини. – 2012. – Вип. 29, ч. 2. – С. 86–92.
7. Панченко С. А. Культуротворчий потенціал релігійного туризму: становлення українського досвіду : дис. канд. філос. наук : 26.00.01 / Панченко С. А. – Київ, 2018. – 214 с.
8. Путівник по Україні (інформаційно-туристичний портал) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.igotoworld.com>
9. Сухина І. Про релігійні засади культури / Ігор Сухина. // Філософія. – 2012. – №11. – С. 15.

